

Audio file

[Kaisa Varkila33670e7b79a9ad3b36f0e9dd105e50d12b0bd32c77954169d6b2530ff2458271.mp3](#)

Litterointi

Kaisa Varkila

Alistetusta nöyryytetystä tai mitätöidystä lapsesta voi myöhemmin tulla vanhemmuudessaan kompuroiva aikuinen.

Tänään Radio moreenissa keskustelemme henkisestä kaltoinkohtelusta ja siitä, miten sen vaikutukset siirtyvät sukupolvelta toiselle. Minun nimeni on Kaisa Varkila ja kanssani keskustelemassa on sosiaalityöntekijä ja väitöskirjatutkija Sanna Laine Tampereen yliopistosta. Tervetuloa

Sanna Laine

kiitoksia.

Kaisa Varkila

Perheväkivaltatutkija Pia Keiskin mukaan emotionaalinen kaltoinkohtelu on sekä tekoja että tekemättä jättämissä. Sanna Laine mitä henkinen kaltoinkohtelu nykytiedon valossa oikeastaan on?

Sanna Laine

Joo, mä ajattelen, että henkinen kaltoinkohtelu on semmoinen kattokäsite mihin sisältyy monenlaista erilaista toimintaa ja tekemättä jättämistä niinku sanoitkin. Eli ensinnäkin voidaan ajatella, että henkinen kaltoinkohtelu liittyy kaikkeen väkivaltaan mitä ihminen voi kokea. Siinä on aina mukana se pelon ja turvattomuuden ja epävarmuuden näkökulma.

Mutta sen lisäksi väkivaltaa henkistä väkivaltaa voi olla esimerkiksi väkivallalla uhkaaminen tai muihin kohdistuvan väkivallan näkeminen. Tai muiden muihin kohdistuvan väkivallan uhkailu.

Myöskin tämmöinen mitä tunnistetaan helpommin on semmoinen, että henkistä väkivaltaa voi olla esimerkiksi lapseen kohdistuva suora haukkuminen, nimittäminen, nöyryyttäminen. Tai tahallinen vuorovaikutuksesta vetäytyminen eli vaikka murjottaminen tai puhumattomuus.

Mutta myös sitten tämmöistä manipulointia, vaativuutta. Sitä että lapsi pakotetaan tiettyihin odotuksiin ja raameihin. Mitä vanhemmalla siitä lapsesta voi olla ja sitten tämmöistä emotionaalista laiminlyöntiä minkä mainitsitkin.

Eli tämmöstä, että lapsi ei siinä arjessa tule kohdatuksi ja nähdyksi. Eli voi olla että arjesta puuttuu tietyt raamit ja rutiinit perustarpeet, ruoka ja hygienia tai muuten semmoista hoivaa ja hellyyttä ja rakkautta. Mutta sitten mä ajattelin vielä vaikeammin tunnistettavia mitä mun tutkimuksen aineistossa nousee esiin on sitten tämmöiset ilmiöt, jotka ei ole kovin helppo tunnistaa, että missä menee raja sen semmoisen normaalin vuorovaikutuksen ja henkisen kaltoinkohtelun välille.

Esimerkiksi mun aineistosta nousee esimerkkejä semmoisia, missä lapselta saatetaan vaatia hirveesti liikaa tai ihan väärä asioita, mitkä ei ole sille lapselle ikään ja suoriutumista tasoon nähden sopivia.

Eli kyse on semmoisista asioista, joissa se lapsen oma tietotaito, taso ja resilienssi ja sietokyky ylitetään todennäköisesti tai usein niinku toistuvasti ja ne saattaa liittyä esimerkiksi siihen, että lasta vaaditaan. Lapsilta vaaditaan hirveän hyvää koulumenestystä tai harrastus menestystä. Lapsi joutuu pitää liikaa huolta sisaruksistaan joutuu tekemään liikaa kotitöitä ja kantaa vastuuta siitä arjesta.

Tai sitten voi olla tämmöistä, että lapsen rajoja ei kunnioiteta. Elikkä voi olla semmoista missä vanhempi esimerkiksi käyttää lasta terapeutina, että kertoo kauheasti niitä omia henkilökohtaisia asioitaan, mitkä ei varsinaisesti sille lapselle ole sitten sopivia ja niin kuin hyvää kuultavaa tai voi olla tungettelevuutta, jossa se vanhempi esimerkiksi kyselee siltä lapselta liikaa lapsen asioista ja liian yksityiskohtaisesti jotain intiimejä asioita. Esimerkiksi.

Kaisa Varkila

Joo. Tämä kuulostaa siltä, että nämä on itse asiassa aika paljon moninaisempia kuin mitä tulee mieleen kaltoinkohtelusta ylipäättään, että jos kaltoinkohtelua sanana miettii, niin saattaa tulla mieleen väkivalta hyväksikäyttö heitteillejättö vakavat päihdeongelmat, mutta toit esille aika paljon tämmöistä, ehkä vähän arkisempaa.

Sanna Laine

Joo joo ja se on ollut tässä mun väitöskirjan äärellä niinku tosi hankala asia tavallaan, että miten tekee näkyväksi sen, että semmoinen asia, mikä yksi perheessä voi toimia ihan hyvin normaalisti ja lapset ei koe sitä millään tavalla liiallisena ja eikä kaltoinkohtelun, niin sitten toisessa perheessä se sama asia meneekin sen lapsen sietokyvyn ylitse, että joutuu tekemään liikaa tai lapsilta vaaditaan liikaa sen lapsen yksilölliseen niin kuin henkilöllisyyteen persoona ja näihin nähden, että tavallaan mä ajattelin että tässä henkisen kaltoinkohtelun ilmiöstä haasteena nimenomaan sen tunnistamisen näkökulmasta on se, että ulkopuolisten on tosi vaikea arvioida, että mikä se lapsen tietotaitotaso on, mikä se lapsen kapasiteetti on? Ylittyykö se tässä perhe olosuhteissa vai ei?

Kaisa Varkila

Kyllä. Sä tosiaan tutkit suomalaisten henkisen kaltoinkohtelun kokemuksia haastattelututkimuksen avulla. Sun ymmärryksen mukaan niin minkälaisessa ympäristössä tai perheissä tämmöistä henkistä kaltoinkohtelua suomessa esiintyy?

Sanna Laine

No ainakin jos mun aineistoa katsotaan, mulla on kolkytkahdeksan haastattelua tehtynä niin voin sanoa että ihan kaikenlaisissa perheissä, että ei ole mitään semmoista selkeitä profiilia että voisi sanoa, että tietynlaisissa perheissä, että sieltä mun aineistosta löytyy kyllä ihan ydinperheitä ja uusperheitä sijais- ja adoptioperheitä.

Isoja perheitä ja pieniä perheitä että ja tällaiselta niin kuin yhteiskunta luokaltaan tai statukseltaan niin kuin hyvin erilaisia perheitä, että ei voi sanoa että henkinen kaltoinkohtelu rajoittuisi tietynlaisiin perheisiin.

Kaisa Varkila

Kyllä. No jos nää perheet on hyvinkin erilaisia ja nää henkisen kaltoinkohtelun muodot voi olla niinku vaihdella hyvinkin lievän kuuloisesta aika niinku väkivaltaiseen muotoon, niin ne on hyvin moninaisia. Niin löytyykö näiden kaltoinkohtelukokemusten taustalla jotakin yhteistä, jotain yhteistä nimittäjää?

Sanna Laine

Joo, se onkin hyvä kysymys. Sitä mä siellä aineiston äärellä yritän etsiä ja ihan en ole vielä valmista saanut, mutta kyllä mun tämmöinen tuntuma on, että siellä yhdistyy hyvin vahvasti semmoinen yleinen kokemus siitä, että siellä perheessä on jäänyt jotenkin yksin niiden omien kokemusten ja tunteittensa kanssa, että ei ole ollut semmoista.

Sanoisin, että niihin yhdistyy ehkä semmoista rakkaudettomuuden ja ilottomuuden kokemusta, että jotenkin se kovasti näyttää siltä, että se kytkeytyy siihen perheen ilmapiiriin. Ei ehkä niinkään selkeästi ja konkreettisesti aina niihin tavallaan ulkopuolisten havaittavien konkreettisiin asioihin, vaan se onkin se yksilön kokemus siitä, että mimmainen se ilmapiiri siellä perheessä on ollut.

Kaisa Varkila

Joo ja tämmöinen ilmapiiri tai tai ylipäätään vuorovaikutus siellä niinku perheessä. Sehän saattaa olla aika vaikeasti tosiaan havainnoitavaa.

Sanna Laine

Kyllä se on tosi vaikeasti havainnoitavaaja. Ainakin tää mun aineiston pohjalta näyttää siltä että tai että monet mun haastateltavat kertoo siitä, että vanhemmat ovat onnistuneet peittämään sen, että jos on ollutkin jotain palveluverkosto kontakteja perheellä, niin se on ihan aktiivisesti ja joskus täysin tietoisesti yritetty peittää ulkopuolisilta, että.

Ja se on ihan totta, että se on. Vaatisi sitä, että ne työntekijät tuntee sen perheen, tuntee sen perheenjäsenet ja pystyy ehkä kaikkien kanssa jotenkin luomaan semmoisen tuttuuden tunteen, että oikeasti pystyisi arvioimaan.

Kaisa Varkila

Henkinen kaltoinkohtelu tällä tavalla kun sitä kuvaillet kuulostaa paljon moninaisemmalta ja piilossa olevammalta kuin mitä ajatella saattaa.

Ja itseasiassa kansainväliset tutkimukset, katsaus tutkimukset viittaa hyvin samaan suuntaan, että ilmiön henkinen kaltoinkohtelu, emotionaalinen kaltoinkohtelu, sen tarkka määrittelemine ja sen tunnistaminen ja yleisyyden ymmärtäminen myöskin ihan yksi hankalaa. Puhutaan jopa globaalista haasteesta. Ihan ylipäätään.

Ja esimerkiksi Kobulskyn tutkijaryhmän viime vuonna tehty analyysi niin sen mukaan korkean tulotason maissa, mihinkä suomikin voisi lukeutua niin henkistä kaltoinkohtelua saattaa esiintyä jopa 18% kaikista lapsista. Joissakin tutkimuksissa tämä yleisyys näyttäytyy vieläkin korkeammalta.

Miltä tämmönen kuulostaa sun mielestä? Kuinka tavallista henkinen kaltoinkohtelu suomessa mahtaa olla?

Sanna Laine

No nuo luvut kuulosti itseasiassa aika pieneltä.

Kaisa Varkila

Ok.

Sanna Laine

Ihan sen takia, että juuri viime viikolla julkaistiin kouluterveyskysely ja siellä oli kartoitettu lasten kokemaa henkistä väkivaltaa eli siinä oli kartoitettu ihan juuri tätä tämmöistä niin kuin aktiivisempaa

tekemistä elikkä oli kysytty sitä, että oliko uhkailua tai tavaroiden heittäilyä, puhumattomuutta ja murjottamista semmoisia aika konkreettisia mitä on niin kuin helppo lapsilta kysyä, niin kyllä siellä kuitenkin esimerkiksi näistä yläaste ikäisistä lapsista olikone 8 ja yhdeksäs luokkalaisista niin oli yli 30% kuitenkin kokenut henkistä väkivaltaa ja sitten kun ajatellaan että se kartoitettiin nimenomaan tätä tämmöistä helpommin tunnistettava ja helpommin määriteltävää, niin sitten kaikki se minkä mä mainitsin että on semmoista.

Kaisa Varkila

OK joo.

Sanna Laine

Vähän vaikeasti tunnistettavaa niin nehan jää kaikki siitä ulkopuolelle, että sillä siinä mielessä voidaan ajatella, että että on niin kun ei puhuta missään nimessä marginaalisesta ilmiöstä, että aika yleinen.

Kaisa Varkila

Ja tämmöisistä kun mainitsit murjottamisen tai ohittamisen kotona vuorovaikutussuhteessa, niin se kuulostaa semmoiselta, mikä voisi olla melko tavallista ja tunnistettavaa ihan kenelle.

Sanna Laine

Juu juu ja totta kai siis täytyy aina henkisen kaltoinkohtelun yhteydessä on tärkeää tosi tärkeä muistuttaa siitä, että että se ei ole mikään semmoinen yksittäinen teko, että jos nyt heti heti tästä tietysti kuuntelijoista saattaa joku ajatella, että voi ei, että mä en aina nyt kohtaa tätä mun lastani, että että saattaa käydäkin niin, että on uppoutunut omiin asioihinsa ja ei aina ole läsnä tai lapsi ei tule kuulluksi niin ei se ole. Se ei ole mikään ongelma että kyse on sitten yleisemmästä semmoisesta laajasta ilmapiiristä ja niin kuin jatkuvuudesta, että kuinka paljon koko ajan lapsi tulee sivuun vai että totta kai jokainen perhe tunnistaa jotakin semmoisia tilanteita elämästään, että nyt ei mennyt ihan nappiin, mutta että se ei ole välttämättä vielä lainkaan henkistä kaltoinkohtelua tietenkään.

Kaisa Varkila

Aivan aivan. väitöskirjatutkija Sanna Laine tutkit myös henkisen kaltoinkohtelun ylisukupolvisuutta eli sitä mitenkin henkinen kaltoinkohtelu ja sen vaikutukset siirtyy sukupolvelta toiselle.

Tiedetään tutkimusten mukaan, että kaikki ketkä elää vahingollisesta ympäristössä tai on kasvaneet vahingollisessa ympäristössä, ei oireile tai ei siirrä näitä vaikutuksia eteenpäin. Mikä sun mielestä on merkittävin tekijä, kun miettii ylisukupolvisuutta eli vaikutusten siirtymistä?

Sanna Laine

No kyllä mä sanoisin että siinä vaiheessa kun ihminen tiedostaa ja pysähtyy oikeasti miettimään sitä omaa lapsuuden kokemustaan ja pystyy realistisesti miettimään, että millaisen omat kokemukset on ollut ja mitä haluan siirtää omassa toiminnassani.

Jos olen äiti tai isä niin mitä mä haluan siirtää eteenpäin? Et varmaan ihan se on se ole eli se maltaa pysähtyä sen asian äärelle ja jotenkin realistisesti sitä miettiä.

Ja että jos kovasti on semmoinen kielto päällä, että ei, ei halua ja kykene muistella sitä omaa lapsuuttaan ei kykene näkemään siellä mitään puutteita. Esimerkiksi silloin voi olla vähän hankalampi katkaista sitä sitten sitä omassa suvussa sitä kaltoinkohtelu ketjua esimerkiksi.

Kaisa Varkila

Se kuulostaa myös siltä, että se saattaa olla myös itselle hankalaa tunnistaa.

Sanna Laine

Kyllä se itse asiassa onkin hankala tunnistaa, että ja mitä tossa mun aineistossa kun on kyse. Nytkin sitä asiaa niin ihmiset on kertonut että usein se havahtuminen tapahtuu hyvin pikkuhiljaa. Elikkä joku on saattaa mainita, että no vähän nuorena ihmettelin ja huomasin, että kavereiden kotona eri. Mutta se on ikään kuin semmoinen pitkä prosessi, jonka aikana tullaan tietoiseksi niistä, että aletaan näkemään, että hetkinen, että omat vanhemmat, innoissaan tietoa ilmiöstä luetaan uutisia kuunnellaan jotakin ohjelmia ja katsellaan ohjelmia, että saadaan tietoa siitä ilmiöstä, niin silloin tavallaan se tietoisuus itselläkin lisääntyy ja uskalletaan katsoa realistisemmin sitä menneisyyttä ja silloin se mahdollistaa sen, että katkaisee sitten muuttaa sitä omaa toimintaa kyllä ja usein se on vasta se omien lasten syntymä, joka todella havahduttaa sitten tosi monet sitten vasta miettimään ihan kunnolla sitä, että.

Kaisa Varkila

Kyllä. Mietitäänpä tällaista vähän kuvitteellista esimerkkiä ja jos kuvailisin tällaisen fiktiivisen tarinan alun, niin jos voisit sitä vähän jatkaa missä mietitään vähän tätä henkisen kaltoinkohtelun ylisukupolvisuutta.

Jos esimerkiksi 50 luvulla syntynyt henkilö kasvaisi perheessä, jossa on kova kuri ja ja perheen lasten vastuulla oli esimerkiksi huolehtia itsestään ja vanhemmilta ei ole tullut hirveästi kehuja tai kannustusta. Vanhempia tuli totella ja ei saanut oikeastaan itkeäkään. virheiden tekemisestä seurasi esimerkiksi jonkinlaista kuritusta, kuten tukistamista tai vyöllä lyömistä.

Ja sitten tämä 50 luvulla syntynyt henkilö kasvaa aikuiseksi ja halusi perustaa perheen esimerkiksi 70 luvulla. Sanna Laine miten tämä tarina jatkuisi sitten tähän päivään?

Sanna Laine

Tämä on hyvä kysymys. Tässähän voisi olla loputon määrä erilaisia skenaarioita, että mitä siinä voisi tapahtua. Mutta jos lähdetään keksimään tällaista ihan kuvitteellista aika stereotyyppistä esimerkkejä vähän tällaista positiivista, ehkä kuin. Jotenkin mä ajattelen, että ensinnäkin tämä aikuinen varmaan omia lapsia saadessaan ehkä tulisi tietoiseksi siitä, että okei, se fyysinen kurittaminen oli väärin ja ja tuli ja pyrki omalta osaltaan lopettamaan sen fyysisen kurittamisen käytön.

Ja tätä tukisi se, että tässä hänen lastensa syntymän ja ja kasvun aika on myös se tehtäisiin laittomaksi. Elikkä suomen laki määrittelee fyysisen kurittamisen laittomaksi, niin se tukee sitä, että se fyysinen väkivalta sieltä saattaisi jäädä pois, mutta että siitä huolimatta sitten voisi käydä niin, että esimerkiksi se semmoista keskustelu taidot, tunnetaidot on voinut ehkä jäädä vähän heikoiksi.

Ja siihen aikaan ei ehkä vielä niin kauheasti ole puhuttu henkisestä kaltoinkohtelusta eikä ole puhuttu ehkä lasten kasvatuksesta kanssa sillä tavalla, että se tieto olisi saavuttanut kaikki ihmiset niin mä ajattelin, että hänellä olisi voinut voisi olla siinä vanhemmuudessa sitten kuitenkin semmoisia haasteita, että ne kiintymyssuhde mallit voisi jatkua esimerkiksi vielä elää niin kun eteenpäin semmoisena eräänlaisena tavoittamattomuutena ja etäisyytenä suhteessa niihin omiin lapsiin. Ja esimerkiksi ristiriitatilanteissa voisi käydä niin, että sitten se vanhempi olisi kovin keinoton. Että kun hänen hän ei voi toistaa niitä lapsuudessa omaksuttu ja malleja, niin sitten hänen pitää keksiä joku muu tapa toimia niitten lasten kanssa, niin hän saattaisi esimerkiksi sitten vaikkapa

huutaa tai käyttää tämmöistä nöyryyttämistä tai jotakin muuta henkisen väkivallan muotoa sitten siinä kasvatuksessa, joka sitten voisi ehkä näkyä sillä tavalla, että nämä lapset kun sitten kasvaisi aikuiseksi, niin kokisivat juurikin kokeneensa henkistä kaltoinkohtelua siellä omassa lapsuudessaan ja sitten he taas omalta osaltaan pyrkisi sitä katkaisee ja muokkaamaan.

Kaisa Varkila

Niin eli vaikka tulisi tietyllä tavalla tietoiseksi, niin sen muuttaminen voi olla aika hankalaa ja vaikeasti tunnistettava. Se saattaa myös muuttaa muotoansa?

Sanna Laine

Kyllä se saattaa muuttaa muotoa juurikin näin, että se ei välttämättä ihan samanlaisena aina siirry seuraavalle sukupolvelle sitten. Mä ajattelin, että on hirveän tärkeää muistuttaa semmoisesta armollisuudesta, että kukaan meistä ei ole täydellinen ja kukaan ei pysty kerralla kyllä purkamaan kaikkia koko aiempien sukupolvien hankalia ja haastavia käytösmalleja, että ollaan tyytyväisiä jokaisesta pienestäkin muutoksesta mitä me saadaan aikaan.

Kaisa Varkila

Tästä onkin hyvä vielä loppuun vaihtaa näkökulmaa ratkaisuihin. Miten sinun mielestä kaltoinkohtelun vaikutusten ketjua voisi katkaista? Mainitsit tuossa se tietoiseksi tulemisen, mutta mitä esimerkiksi palveluverkosto, miten Suomessa yhteiskunnassa tätä voitaisi katkaista?

Sanna Laine

Minusta on ollut hirveän kiva huomata, että koko ajan tulee niin kun ihan hirveästi lisää erilaisia palveluita, että järjestöpuolella erityisesti on jo selvästi semmosia palveluita ja tukimuotoja, mitkä on tarkoitettu nimenomaan tämmösen kaltoinkohtelu ketjun katkaisemiseen.

Mutta totta kai ihan tuolla peruspalveluissa perhe neuvoloissa sun muissa saattaa olla erilaisia tämmöisiä ryhmätoimintaa sun niinku eri erilaisia työmalleja, joilla sitten voidaan sitä positiivista vanhemmuutta tukea. eihän näissä suinkaan aina mainita erikseen, että nyt ollaan tässä sukupolvi ketjua katkaisemassa. Kaikki mikä tukee semmoista hyvää vanhemmuutta niin kaikki se auttaa. Tietoa on saatavilla hirveän paljon nykyään kun vaan malttaa etsiä. Ja toki sitten semmoinen yksilöllinen työstäminen, että jotkut hyötyy ihan psykoterapiasta sun muista mistä ne saavat sitten itse sitä omia kokemuksiaan työstä ja jäsenellä.

Eli jos tulee tietoiseksi niin erilaisia tukikeinoja on kuitenkin tänä päivänä olemassa. Kyllä niitä alkaa aika hyvin olla ja koko ajan tulee lisää että sitkeästi vaan lähtee hakemista apua niin kyllä sitä löytyy.

Kaisa Varkila

Tota mä mietin vielä tässä yksilön vastuuta tässä ketjun katkaisemisessa. Mainitsitkin psykoterapian myöskin tossa äskeisessä kommentissa. Tulisiko kaikkien meidän mennä varmuuden vuoksi terapiaan, jotta seuraava sukupolvi säästyisi traumaailta?

Sanna Laine

No en mä ajattele kaikkien tarvi mennä, että meistä meitä on paljon ihmisiä, jotka on tosi nokkelia enää pärjää niinku työstään asioita ihan itsekkin että että ja sitä paitsi meiltä loppuisi terapeutit, jotka ehkä on jo loppunut. Niin että kyllä mä ajattelen että tää on enemmän tämmöinen niin kuin kyllä me voidaan niinku yhteisesti kaikki yksi tehdä asioita myös tämän asian eteen. Että kyllä me voidaan ihan sillä, että me muutetaan tiettyjä asenteita ja käytäntöjä ja niin kun autetaan toinen toisiamme,

niin silläkin päästään jo tosi pitkälle, että asenteita muuttamalla ja palveluverkostoa kasvattamalla ja semmoisella kollektiivisella otteella saadaan jo paljon hyvää.

Kaisa Varkila

Kyllä, ja tietoisuutta lisäämällä. Sitä tänään ollaan varmasti saatu. Kiitos väitöskirjatutkija Sanna Laine, kiitos mielenkiintoisesta keskustelusta.